

2. Презентація проекту «Бібліотеки як простір психосоціальної підтримки». URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3915868-presentacia-proektu-ta-programi-biblioteki-ak-prostir-psihosocialnoi-pidtrimki.html>

3. Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека . URL: <https://library.te.ua/kluby-za-interesamy/#1620419905527-8ce3497a-8bd9>

4. Тернопільська обласна бібліотека для молоді. URL: <https://tobm.org.ua/>

5. Тернопільська міська бібліотека-філія №4 для дорослих «Етно-центр» . URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=100067061031315>

Ірина Денисовець

м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ РОБОТИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ ПОЛТАВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Важливою ознакою сьогодення є тотальна інформатизація та цифровізація усіх сфер суспільної діяльності, зокрема бібліотечної. Поступово відбувається трансформація, модернізація та віртуалізація різновекторних напрямів бібліотечної діяльності. Віртуальний простір бібліотечного закладу забезпечує безбар'єрний доступ до інформації та послуг, ефективний зворотній зв'язок з користувачами, а також актуальне залучення їх до створення затребуваного контенту. Передусім бібліотечне цифрове середовище представлене сайтами, електронними каталогами, електронними бібліотеками, соціальними медіа. Це вможливорює розширення асортименту інформаційних та соціально-культурних послуг, робить сучасну книгозбірню доступною та відкритою.

Глобальним завданням цифровізації бібліотеки є створення нової моделі та запровадження інноваційних форм реального та віртуального обслуговування. Такі часті проблемні питання у своїх наукових працях досліджували Г. Булахова [1], Т. Вилегжаніна [2], І. Гах [3], О. Кузьменко [4],

К. Лобузiна [5], В. Медведєва [6], О. Онихенко [7], А. Пелешихин [8], С. Чумак [9] та iн.

Повсякчасна системнiсть i масштабнiсть упровадженням сучасних iнформацiйних технологiй у всi бiблiотечнi технологiчнi цикли створили якiсне пiдгрунття для нового етапу розвитку бiблiотечної справи, а це вможливило не лише модернiзацiю основних процесiв, а й суттєво пiдвищило якiсть надання бiблiотечно-iнформацiйних продуктiв та послуг.

Зауважимо, що Центральна бiблiотека Полтавської мiської територiальної громади динамiчно трансформувалася iз класичної книгозбiрнi в рiзноаспектнi за своєю дiяльнiстю i змiстом сучаснi iнформацiйнi центри, де активно впроваджують вебтехнологiї та сервiси; застосовують новi технологiї у розрiзi корпоративної спiвпрацi; використовують глобальнi мережеві й генерують локальнi iнформацiйнi ресурси; створюють вiртуальнi довідковi служби, iнтерактивнi форми взаємодiї з користувачами; уводять в експлуатацiю сучасне обладнання, програмне забезпечення, а також системи автоматизацiї.

Глобальнi трансформацiї у сферi соцiальних комунiкацiї та управлiння даними впливають на iнформацiйнi потреби користувачiв й активiзують бiблiотеки до створення нових ресурсiв i контентiв, а також впровадження iнновацiйних послуг обслуговування. Зокрема, важливу роль вiдiграє цифровiзацiя як послiдовне продовження iнформатизацiї, яку витлумачують як «соцiально-економiчний та науково-технiчний процес широкомасштабного застосування iнформацiйно-комунiкацiйних технологiй у всiх сферах соцiально-економiчного, полiтичного та культурного життя суспiльства з метою пiдвищення ефективностi використання iнформацiї та знань для управлiння, задоволення iнформацiйних потреб громадян, органiзацiй, мiсцевих органiв влади та держави, для створення передумов для переходу до iнформацiйного суспiльства» [6, с. 30]. Саме iнформатизацiя вможливорює перехiд до цифровiзацiї – процесу, який вiдбувається на вищому етапi розвитку та передбачає застосування бiльш складних технологiй. А бiблiотечна цифровiзацiя – це «процес упровадження цифрових технологiй створення,

опрацювання, передавання, зберігання та візуалізації даних у різні сфери бібліотечної діяльності для забезпечення умов сталого розвитку бібліотеки як соціального інституту, необхідного суспільству в період побудови цифрової економіки» [10, с. 6].

Ключові напрями бібліотечної цифровізації зумовлені соціальними функціями сучасної книгозбірні, адже в реаліях сьогодення вона постає як культурна інституція, осердя збереження й трансляції документованого знання для забезпечення неперервного суспільного поступу. Процеси цифровізації пронизують основні вектори діяльності Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади, зокрема збирання, формування, створення, адаптацію інформаційних ресурсів, організацію всебічного доступу до них; організацію інформаційного обслуговування користувачів; поширення інформації та знань через бібліографічне інформування та культурно-просвітницьку діяльність (організацію й проведення різноманітних тематичних майстер-класів, групових івентів, воркшопів для всіх вікових груп); соціокультурну діяльність, спрямовану на підвищення інформаційної культури та організацію інтелектуального дозвілля; наукове та методичне забезпечення бібліотечної роботи; управління бібліотечною діяльністю та употужнення кадрового потенціалу книгозбірні [6, с. 30].

У сучасних реаліях діяльність бібліотеки покликана створити умови для користувачів швидкого та ефективного пошуку якісної інформації, змістовного вітчизняного й зарубіжного контенту, що сприятиме формуванню нових знань, навичок та умінь, загалом інтелектуальному розвитку особистості.

Серед провідних трендів використання інноваційних технологій, що є маркером бібліотечної трансформації як сучасного інформаційно-наукового хабу, виокремлюємо, зокрема, такі: оцифрування, систематизація та надання доступу до бібліотечного контенту за допомогою хмарних технологій; розроблення та впровадження комплексної системи пошуку, яка дозволяє інформацію, збережену на світових бібліотечних серверах та індексовану єдиною пошуковою системою, відображати на першій сторінці результатів

запитів у мережі Інтернет; дистанційне обслуговування користувачів через інтернет, зокрема ведення бібліотечних вебсайтів, створення блогів та облікових записів у соціальних медіа, надання послуг без обмежень у часі та локаційно; роботизація бібліотечних процесів, а саме: використання чат-ботів, автоматизованих компактних фондосховищ; застосування технологій мобільного зв'язку для інформування про книжкові новинки, доступ до баз даних бібліотеки, замовлення книг в електронному форматі, доставки електронних копій документів, QR-кодування інформації, створення особистого кабінету користувача бібліотечних послуг тощо; використання потенціалу інтерфейсів доповненої реальності – для зручної навігації всередині бібліотек, надання користувачам додаткової аудіовізуальної та текстової інформації на книжкових виставках, у ході бібліографічних оглядів, а також застосування радіочастотної ідентифікації (RFID), заснованої на використанні електромагнітного випромінювання, яка дозволяє здійснювати безконтактний обмін та забезпечувати контроль за пересуванням фондів усередині бібліотеки; створення мультимедійного медіасередовища, що вможлиблює отримання за запитом контенту будь-якого формату.

Упровадження нових інтерактивних технологій у роботу Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади сприяє підвищенню продуктивності праці фахівців установи та збільшенню атрактивності самої книгозбірні. Зокрема в бібліотеці успішно функціонує різнопланове обладнання для організації змістовного й цікавого дозвілля відвідувачів, зонування на локації уможлиблює реалізацію творчого потенціалу користувачів, а бібліотека водночас трансформується в потужний інтелектуально дозвільний центр. Важливим чинником такої продуктивної діяльності є створення комфортних умов для обслуговування людей з обмеженими можливостями – пандусів, портативних дисплеїв Брайля, портативних індукційних систем для слабчучих тощо.

Процес цифровізації розширює стратегічні можливості Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади як соціального,

освітнього, виставкового та культурного центру. Книгозбірня реалізовує якісно нові функції, розширюючи стратегічні вектори співпраці, зокрема й в освітній царині, адже провідні фахівці бібліотеки активно долучаються до розроблення освітньої програми «Документознавство та інформаційна діяльність» підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа, яка здійснюється на кафедрі українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», а науково-педагогічні працівники кафедри поглиблюють фахові знання щодо засад використання новітніх інформаційних технологій у бібліотечній сфері, методів і засобів оцифрування документальних фондів бібліотек та їх удоступнення; використання сучасних автоматизованих бібліотечних інформаційних систем, хмарних сервісів у вітчизняних бібліотеках під час проходження стажування на базі Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади.

Специфічна діяльність Центральної бібліотеки ПМТГ як бібліографічного, інформаційного, культурно-просвітницького закладу забезпечує накопичення та доступність документально-інформаційних ресурсів для громади Полтавського району. Найважливішим результатом інформатизації бібліотеки стало розроблення офіційного сайту, на якому надається повна, змістовна й вичерпна інформація про бібліотечні продукти та послуги. Бібліотечний сайт – це не тільки позитивний іміджевий чинник, а й дієвий засіб масштабування інформації, інструмент розширення кола читачів, популяризації діяльності бібліотеки.

Сайт ЦБ ПМТГ складається з таких сторінок: «Головна», «Новини», «Блоги» (відділу обслуговування та бібліотек-філій міста), «Нові надходження», «Афіша», «Відео», «Бібліотечному фахівцю», «Про нас». Розділ «Про нас» вміщує такі підрозділи: «Правила користування», «Графік роботи», «Про нас в ЗМІ» (друковані видання, інтернет-видання, архів публікацій) [11].

Для зворотного зв'язку на сайті розміщено зручну форму, яка дозволяє користувачам ставити запитання або залишати пропозиції щодо оптимізації

діяльності закладу. Також на сайті є адреса бібліотек, карта їхнього розміщення, номери телефонів контактних осіб та електронна пошта. Гостям сайту доступні електронний каталог, інформація про нові надходження до бібліотеки, а також покрокова інструкція щодо запису в бібліотечну систему. На сайті також розміщено такі інструменти: «Календар», «Карта повітряних тривог», «Перевірені джерела інформації», «Корисні посилання» (на інформаційні ресурси органів влади, засобів масової інформації, інформаційно-бібліотечні контакти), «Краєзнавчі ресурси», «Світ інтернету – кожному», «Лічильник відвідувань». Мережевий простір бібліотеки розширено завдяки використанню хмарних технологій Google. Бібліотека використовує онлайн-сховище даних для кооперативної роботи з інформаційними ресурсами та базами даних документів.

Бібліотека активно використовує функційні можливості соціальних мереж для постійної комунікації з віртуальними користувачами, популяризації діяльності та просування іміджу бібліотечного закладу серед широких груп громадськості міста. Для реалізації цих цілей ЦБ ПМТГ створено офіційні сторінки у соціальній мережі «Facebook» та на каналі відеохостингу «YouTube».

Використання вебтехнологій уможлиблює надання повної, достовірної, точної, релевантної інформації користувачу, поширення та актуалізацію фондів за допомогою віртуальних сервісів. Найважливішим результатом інформатизації Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади стає підвищення якості обслуговування читачів, створення та розвиток нових форм та засобів взаємодії бібліотеки та читача.

Отже, фахівці Центральної бібліотеки Полтавської міської територіальної громади для автоматизації та оптимізації діяльності книгозбірні активно й системно використовують такі інформаційні технології та електронні ресурси: бази даних електронних бібліотек мережі Інтернет для надання користувачам релевантних даних відповідно до їхніх онлайн-запитів у персональному обліковому кабінеті; електронний онлайн-каталог та бібліотечний фонд для

розміщення інформаційних ресурсів на офіційному вебсайті; вебтехнології, зокрема сторінки та спільноти у соціальній мережі «Facebook» та на відеохостингу «YouTube»; бібліографічні, фактографічні, повнотекстові банки даних; зону покриття бездротової локальної мережі для підключення до інтернету пристроїв працівників та читачів бібліотеки. Бібліотека також виконує надважливу соціальну функцію як активний суб'єкт інформатизації міста, почасти надаючи своїм користувачам допомогу в підвищенні рівня інформаційної культури та комп'ютерної грамотності.

Джерела та література

1. Булахова Г. Перспективи використання інструментарію соціальних медіа для просування бібліотечних продуктів і послуг. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2019. № 55. С. 80–91.
2. Вилегжаніна Т. І. Трансформація функцій публічних бібліотек у реаліях сьогодення. *Бібліотечна планета*. 2018. № 1. С. 4–5.
3. Гах І. Перспективи розвитку мультимедійних технологій у бібліотечних мережах. *Бібліотечний вісник*. 2020. № 2. С. 10–16.
4. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Бібліотека як соціокультурний публічний простір: трансформаційні зміни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 24–31.
5. Лобузін К. В. Бібліотека цифрового суспільства в забезпеченні системної підтримки наукових досліджень. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 5–12.
6. Медведєва В. Мультимедійні інформаційні технології в інформаційно-бібліотечному середовищі. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 2. С. 29–31.
7. Онищенко О. Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 3–9.
8. Пелецишин А. М., Добровольська В. В., Трач Р. О. Особливості інформаційних технологій в бібліотечній справі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. № 4. С. 14–21.

9. Чумак Є. Трансформація інформаційних ресурсів публічних бібліотек України в сучасних умовах. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 10. С. 36–48.

10. Назаровець С., Кулик Є. Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 5. С. 3–14.

11. Центральна бібліотека Полтавської міської територіальної громади: вебсайт. URL: <https://cbs.poltava.ua/> (дата звернення: 01.10.2024)

Ольга Кочерженко

м. Полтава

РОБОТА БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах цифровізації та надзвичайно швидкого зростання кількості інформації бібліотека стає не просто осередком знань, а перетворюється на інноваційний центр освіти, комунікації та культурного розвитку.

Особливо важливу роль виконують бібліотеки в закладах освіти, надаючи студентам і учням, викладачам та вчителям, аспірантам і науковцям ресурси для навчання, саморозвитку та творчості.

Проблеми, пов'язані з сучасними потребами користувачів бібліотек закладів освіти, вивчали дослідники Л. Амлінський, С. Молчанова, Т. Проценко, М. Швець та ін.

Метою нашої роботи буде вивчення особливостей функціонування бібліотек освітніх закладів в умовах повномасштабних воєнних дій в Україні.

Слід зазначити, що бібліотеки України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення, попри екстремальні умови, обстріли, руйнування, загрози життю, фінансові труднощі, продовжують залишатися осередками, які надають інформаційну, психологічну, юридичну та гуманітарну допомогу користувачам.